

גליון תשצג + ערש"ק פרשת תבוא

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

בין הפרשה להבדלה

לחיות "אנוס על פי הדיבור"

שי' הרמב"ם בגדר חיוב והלכת בדרכיו

"יום בו נולדו המאורות הגדולים"

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

"יום בו נולדו המאורות הגדולים"

היום הקדוש והבהיר אשר בו נולדו המאורות הגדולים, הוד כ"ק מורנו הבעל שם טוב והוד כ"ק רבנו הזקן זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר באור תורתם ודרכם, דרך החסידות באהבת ישראל החיו רבוא רבבות נשמות ישראל, מאז עד היום הזה

היום הזה מוקדש להתועדות רעים באהבת אחים

היום ח"י אלול, הוא היום הקדוש והבהיר אשר בו נולדו המאורות הגדולים, הוד כ"ק מורנו הבעל שם טוב והוד כ"ק רבנו הזקן זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר באור תורתם ודרכם, דרך החסידות באהבת ישראל החיו רבוא רבבות נשמות ישראל, מאז עד היום הזה, לחיות באור תורה ויראת שמים משובצות באהבת ישראל, אהבת התורה ואהבת השם יתברך ויתעלה.

היום הזה מוקדש להתועדות רעים באהבת אחים, לעורר ולהתעורר להתחזק בשמירת התורה והמצוות וללכת בדרכי החסידים והחסידות, ולהתאזר בכחות יתרים לתמיכת המוסדות הקדושים. ואת אנ"ש ש'י' הנני מבקש לתרום את תרומותיהם בעין יפה היום ובכל עת, בעד מוסדות חב"ד כללל ובעד מרכז הישיבות תומכי תמימים בפרט, כי מצב הישיבה דחוק ביותר ועזרה ממשית נחוצה בהקדם.

וזכותם של הוד כ"ק רבותינו הקדושים מאורי עולם יאהיל עליהם להתברך בכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

ידידם עוז הדורש שלומם ומברכם.

(אגרות קודש ח"ט עמ' שיח-ט)

הסידור מודפס ליובות
הרה"ת משה וועני
לאה שחיו בייטלמאן
לחיים מאושרים בכל
במשפחות וברוחניות

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תבוא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשצג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור 'חידושי סוגיות', שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויהי"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....ב

בין הפרשה להבדלה

מדוע גבי האמרת כותב רש"י "הבדלתו" וגבי האמירך "הפרישך" ?
/ שני חילוקים בין הבדלה להפרשה / מדוע לגבי הקב"ה נקט לשון הבדלה ולגבי ישראל הפרשה ?

(ע"פ לקטי שיחות ח"ט עמ' 162 ואילך)

פנינים...א. עיונים וביאורים קצרים.....א.

לעולם יירשו ארץ – הנשמה או גם הגוף? (ע"פ לקטי שיחות ח"ז עמ' 346)

כל ישראל צדיקים הם (ע"פ ספר המאמרים מלוקט על חרשי השגה ח"ג עמ' 221 ואילך)

יינה של תורה.....א.

להיות "אנוס על פי הדיבור"

איך יתכן שרצון יעקב חי' ההיפך מרצון ה' ? / כיצד מתיישבים יחד "על כרחך אתה חי" ו"על כרחך אתה מת" ? / מתי צריך היהודי לחוש "אנוס על פי הדיבור" ? / ומהי הדרך להצליח בשליחות בעולם ? - ביאור בשליחות הנשמה למטה, וביחס הנדרש מהאדם לשליחותו בעולם השפל

(ע"פ לקטי שיחות ח"ד עמ' 1217 ואילך)

פנינים...א. דרוש ואגדה.....א.

סודה של תוכחה (ע"פ לקטי שיחות ח"ט עמ' 239 ואילך)

"הרג" התאוות "ובליון" הנפש להצרות ה' (ע"פ לקטי שיחות ח"ט עמ' 239 ואילך)

חידושי סוגיות.....ב.

ש' הרמב"ם בנדר חיוב והלכת בדרכיו

יביא דברי הש"ס והרמב"ם דיש חיוב בפני עצמו לנהוג בדרכי ה', ויקשה דלכא' הוא חיוב כולל מכמה מצוות ולא נתחדש בו דבר / יכריח דאין לתרץ שהחידוש הוא חיוב בדברים התלויים בלב לבד, ויסיק דהחידוש הוא הכוונה שכלב המחוייבת שצ"ל במעשים אלו

(ע"פ לקטי שיחות ח"ד עמ' 135 ואילך)

תורת חיים.....טו.

חובת הציות לדברי הרופא

דרכי החסידות.....טז.

"יום בו נולדו המאורות הגדולים"

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל דייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד, 6084000 • טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidut@gmail.com
Or Hachasidus • Head Office, 1469 President st. #BSMT, Brooklyn, NY 11213 • United States (718) 534 8673

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

בין הפרשה להבדלה

מדוע גבי האמרת כותב רש"י "הבדלתו" וגבי האמירך "הפרישך"? / שני חילוקים בין הבדלה להפרשה / מדוע לגבי הקב"ה נקט לשון הבדלה ולגבי ישראל הפרשה?

"את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וללכת בדרכיו, ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו. וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה, כאשר דבר לך, ולשמור כל מצוותיו" (פרשתנו כו, יז-יח).

ובפירוש רש"י:

"האמרת והאמירך – אין להם עד מוכיח במקרא. ולפי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה: הבדלתו לך מאלקי הנכר להיות לך לאלקים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה".

וכד דייקת, לשון רש"י צ"ב:

בתחילה הוא מפרש שהתיבות "האמרת והאמירך" בכללן הן "לשון הפרשה והבדלה" – ב' הלשונות גם יחד;

אולם לאחר מכן הרי הוא מחלק – לגבי "האמרת" הוא נוקט רק בלשון "הבדלתו" ("הבדלה"), ואילו לגבי "האמירך" הוא נוקט רק בלשון "הפרישך" ("הפרשה").

[ולהעיר, שלפי חלוקה זו יומתק הטעם שרש"י מפרש את ב' התיבות "האמרת והאמירך"; ולכאורה, היה יכול לפרש תיבת "האמרת" לבדה, ולסמוך על זה שהלומד יבין את פירוש תיבת "האמירך" מתוך מה שלמד כבר בפירוש תיבת "האמרת" (שלפניה) – כי רש"י צריך לחדש שפירוש "האמירך" הוא "הפרישך" דוקא (ולא "הבדילך", כמו ב"האמרת").]

ובפרט יש לדקדק בשינוי הסדר: בתחילת דבריו הרי הוא מקדים "הפרשה" לפני "הבדלה", בהיפך מלשונו בהמשך שמקדים "הבדלתו" לפני "הפרישך".

הערת חיים

מכתבי עצות והודעות בעבודת חשי"ת בחיי היום יום

חובת הציות לדברי הרופא

והוא הדין בנוגע אליו שכנראה ממלא הוראותיהם לסירוגין, כלומר שלמשך זמן מפסיק בזה ומתנהג שלא כדבריהם, וכבר מבואר הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות, אודות יוקר הגוף של איש הישראלי, שבמילא צריך להשתדל שיה' בריא ושלם, שאז אפשר לעבוד ה' יתברך מבלי בלבולים, ואדרבה כפירוש הבעל שם טוב [על הפסוק] "עוזב תעזוב עמו", עם הגוף, והנהגה הפכית בזמננו זה, הנה לפעמים קרובות יותר, סיבתה רצון להראות 'קונצים' או גם גרוע מזה, ובמילא כלך מדרך זו,

ועל-כל-פנים מכאן ולהבא הנה ישאל את הרופא שלו הוראות מפורטות בהנהגה של אכילה ושת' וכו', ובודאי יש לסדר שלא תהי' כל סתירה להשולחן ערוך ח"ו וינהג כן, ובמילא יסתדרו הדברים אצלו במהרה ("וועט זיך בא אייך גיך אויסשטיין") ויחזור לאיתנו.

בברכה לבריאות ולבשורות-טובות.

(אגרות קודש ח"א עמ' פד)

ציות לרופא – ענין דאורייתא

שמחתי בקבלת הידיעה אשר ברשיון הרופא חזר הביתה. ויהי רצון מהשם יתברך שילך הלוך מצבו הלוך וטוב.

בודאי למותר לעוררו, אשר התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ובמילא זהו ענין דאורייתא, ולא כאלו הטועים לאמר, שירא שמים צריך לא להישמע להרופא אלא וכו', ונהפוך הוא.

והרי ידוע פתגם כבוד קדושת אדמו"ר (מוהרש"ב) שאמר לבנו כבוד קדושת מו"ח אדמו"ר, בהראותו על ידו הקדושה: "ראה כמה יקר הוא [הגוף], שעליו השפיעו כל כך הרבה תורה ומצוות", ופתגם רבנו הזקן "אין לנו כל השגה כמה יקר גופו של יהודי אצל השם יתברך".

והשם יתברך יצליחו וימהר חזרתו לאיתנו על ידי הנהגה כפי הוראת הרופא, שלוחו של הרופא כל בשר ומפליא לעשות. וכל אותן הימים ישולם לו כמה פעמים ככה - על ידי הצלחה נוספת, לאחר שישחזור לאיתנו, בלימוד התורה וקיום המצות.

בברכה לרפואה קרובה ולרפואה שלימה,

(אגרות קודש ח"א עמ' ר)

לא לעזוב באמצע טיפול רפואי

במענה למכתבו . . בו כותב אודות בריאות . . שהוא [-המצב] בדרך עולה ויורד [כלומר, עלי' וירידה במצב הרפואי].

ובכלל כנראה שמהגורמים בזה הוא גם הענין, שאין גומרים הטפול מחוסר הסבלנות, ויוצאים מבית ההבראה באמצע הטפול ועל כל פנים קודם סיומו, שמוזה מובנות גם התוצאות.

ועל כל פנים מכאן ולהבא לא ילחצו על הרופאים המטפלים בה, וגם לא ייעצו אותם במקצוע שלהם.

והרי מובן, שלמרות הרצון הטוב שתמהר בהטפול ובהבראה, טוב בשבילה ובשביל כל המעונינים בה, לגמור הטפול כדי צרכו, בכדי שתהיינה גם תוצאות הטפול בשלימות.

מובן שאין הנ"ל שולל לשאול גם לאחר הוראות הרופא מומחה מהו טעמו וכיוצא בזה, אבל לא ללחוץ וכו'.

(מכתבב ר' ניסן חשי"ח)

לשמור על הבריאות, ובשמחה

...בנוגע לבריאותו, בכלל צריך להתנהג כפי הוראת הרופא, ובודאי אפשר לסדר זה באופן כזה ש[הציות להוראות הרופא] לא תהי' סתירה לעבודתו בקדש, ובפרט שגם בריאות הגוף "היות הגוף בריא ושלם מדרגי השם הוא", במילא לא ייתכן שמצוה אחת [-שמירת הבריאות] תסתור למצוה אחרת [-עבודה בעניני קודש], ובפרט כשעושים זאת בשמחה, אזי השמחה פורצת את הגדר של החומר ומסירה אותו, או אז [מתברר ש]הגשמיות אינה רחוקה מהרוחניות.

והשם יתברך יעזור לכם יחד עם בני ביתכם לבשר תמיד בשורות טובות, ויצליח בעבודתו בקדש מתוך בריאות הנכונה.

(אגרות קודש ח"א עמ' כז)

ציות לרופא בלי 'קונצים'

ידועות הוראות כבוד קדושת נשיאינו הקדושים, אשר צריך למלאות הוראת הרופאים מומחים,

ליבות הרב אליהו ישראל וזוטו מרת נאווה תהלה ומשפחתם שיחיו כמך, להצלחה מופלגה בתוך בריאות איתנה ועשירות נרדלה

והלכת בדרכיו . . והם הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה, נקראת דרך זו דרך ה', ולצד זה הזכיר שם גם כמ"פ דמשמעות והלכת בדרכיו הוא המדות הנ"ל דרחום וחנון כו', "דרכים טובים וישרים", ש"חייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו". ועכצ"ל דהיינו הן, שכאשר האדם מנהיג עצמו ב"דרכים טובים וישרים" אלו מצד הכוונה כדי "להדמות אליו כפי כחו", ה"ז גופא מחייבו "ללכת בדרכים אלו הבינונים".

ויובן זה ע"פ המבואר בארוכה במו"נ שם שדרכיו ומדותיו של הקב"ה הם "תוארי מעשיו", היינו "פעולות הדומות לפעולות הנעשות על ידי בני אדם מתוך התפעלות ותכונות נפשיות", וממשיך ש"ראוי למנהיג המדינה . . להתדמות בתוארים אלה וייעשו על ידו פעולות אלו במדה ובמי שראוי לכך לא מתוך סתם התפעלות . . כי כל התפעלות רעה", ומביא דוגמא – "ויהי פעמים למקצת בני אדם רחום וחנון, לא מתוך סתם רגישות וחמלה אלא כפי הראוי, ויהי פעמים למקצת בני אדם נוטר ונוקם ובעל חימה כפי הראוי להם ולא מתוך כעס . . ותהי מגמתו להפיק מה שיש באותה הפעולה מן התועלת הגדולה לבני אדם רבים". ומסיים (כנ"ל) ש"תכלית מעלת האדם להדמות לו יתעלה כפי היכולת . . שנדמה מעשינו למעשיו". ומהמשך העניינים משמע, דמ"ש הרמב"ם שאצלו יתברך כל המדות הן פעולות שאינן מתוך התפעלות, אין כוונתו לשלול בזה ענין ההתפעלות והשינוי רק משום שזה לא יתכן בו ית' (כמ"ש שם "לא מתוך התפעלות ולא מתוך שינוי . . הם נעשות מאתו ית' לא מתוך ענין נוסף על עצמו כלל"), אלא גם משום תוכן פעולות המדות

עצמן, דכיון שפעולות אלו באו מאתו ית' לא מתוך התפעלות, לפיכך הן דרכים טובים וישרים באמת, שכל מדה ומדה היא באופן הראוי להעשות. וזהו המשך דברי הרמב"ם, שלאחרי שביאר תוכן ענין המדות אצלו יתברך, ממשיך, שכן ראוי לאדם להתנהג, ש"תכלית מעלת האדם להדמות לו יתעלה כפי היכולת . . שנדמה מעשינו למעשיו, מה הוא חנון אף אתה הי' חנון כו'", דכאשר האדם מתדמה לבוראו, והנהגתו במדות היא כהנהגת הקב"ה כביכול ע"פ מדותיו יתעלה, אזי תהיינה מדותיו של האדם "כפי הראוי", ותושג התועלת השלימה הדרושה ממדה ההיא.

ועפ"ז יובן הקשר בין שני העניינים בספר היד – ה"מדה בינונית שבכל דעה ודעה", והציווי "להדמות אליו כפי כחו" על ידי שמנהיג עצמו בדרכים טובים וישרים ע"פ כל אותן הכנויות שנקרא בהן הא-ל, דב' עניינים אלו תלויים זב"ז ובאים מגדר אחד, כי ההנהגה ע"פ ה"קצוות" (שבכל דיעה ודיעה) נובעת, בדרך כלל, מהתפעלות (ה"ב) שאינה נותנת מקום להנהגה הפכית, ואין בה הכרעת הדעת להכריע אם במצב זה ראוי לעשות כן אם לאו – ועל כן הרי היא מביאה את האדם ל"קצוות". אבל כאשר האדם מנהיג עצמו במדות אלו רק בכוונה כדי "להדמות אליו כפי כחו", אזי במילא התנהגותו במידות אלו אינה (רק) מתוך התפעלות הלב, אלא מתוך כונה והתאמה לאמת והתועלת הראוי ורצוי שבמדות אלו (כפי שהן אצלו יתברך), ואז הרי הוא אוחז במידה הבינונית שבכל דיעה ודיעה, וכלשון הרמב"ם במו"נ "כפי הראוי". ומצד זה, פעמים ההנהגה היא באופן של רחמים ופעמים במקצת בני אדם כו'.

ב. ויש לומר בזה:

"הבדלה" היא פעולת חלוקה והפרדה חזקה יותר מאשר "הפרשה". כלומר: כאשר מחלקים ומפרידים דבר אחד מדבר שני, מתחילים ב"הפרשה" של הדבר, ולפעמים מוסיפים ואף "מבדילים" אותו לגמרי.

ולכן, כאשר מפרש רש"י בתחילה את המשמעות הכללית של הענין, הוא אומר "לשון הפרשה והבדלה": מדובר כאן על פעולת חלוקה והפרדה, שמתחילה ב"הפרשה" ומגיעה (לאחר מכן) לידי "הבדלה" מוחלטת.

אולם כאשר נכנסים לפרטי הענין – הרי:

לגבי זה שישאל הפרידו את הקב"ה מאלוקי הנכר, כיון שמדובר בפעולת חלוקה חזקה ומוחלטת – מתאימה הלשון "הבדלה", "הבדלתו לך מאלקי הנכר";

אולם לגבי זה שהקב"ה הפריד את ישראל מאומות העולם, שפעולת החלוקה היא פחות מוחלטת – מתאימה הלשון "הפרשה", "והוא הפרישך אליו מעמי הארץ", כדלקמן.

[ולדרך זו הרווחנו ליישב דבר נוסף:

הנה בסדרה הבאה (פ' נצבים ל, יא) כתיב: "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום, לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא". ומפרש רש"י על זה (בפירושו לפ' ורא ח, יח): "לא נפלאה היא ממך – לא מובדלת ומופרשת היא ממך", הפוך מהסדר כאן – "לשון הפרשה והבדלה".

וע"פ האמור – מובן הטעם לשינוי זה:

כאן מדובר על הפרדה באופן חיובי, ולכן מפרטה רש"י (מן הקל אל הכבד) – "לשון הפרשה", ויתירה מזו "הבדלה";

אולם שם בא הכתוב להדגיש את ש"י"ת ההפרדה ("לא נפלאה היא ממך"), ולכן בתחילה אומר רש"י "לא מובדלת" – שלילת ההפרדה החזקה של "הבדלה", ולאחר מכן הוא מוסיף יתירה מזו – היא אפילו "לא מופרשת" בהפרדה פחותה. (ומתאים לסגנון הכתוב שם בדרך לא זו אף זו: "לא בשמים היא .. ולא מעבר לים היא" – שבתחילה שולל את הריחוק הגדול של "שמים", ואחר כך מוסיף ושולל אפילו את הריחוק היותר קטן של "מעבר לים").

ג. ביאור הענין:

שני הבדלים (כלליים) בין "הפרשה" ו"הבדלה" – כאשר מדייקים בהבדלי הלשון נאכל בכמה מקומות ב' הלשונות משמשים לאותו הענין, שלכן התרגום ד"הבדלה" בדרך כלל הוא "הפרשה" – ראה לדוגמא: בראשית א, ד. ויקרא א, יז. ועוד:]

(א) בנוגע להאופן שבו שני הדברים נמצאים לפני פעולת החלוקה:

"הבדלה" מתאימה (בעיקר) כשלפני כן היו הדברים רק בפסיבות מקום זה לזה, אך לא

היו מעורבים;

כמו "ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל" (ויקרא א, יז) – גם לפני ההבדלה לא היו שני חלקי העוף מעורבים זה בזה, אלא רק סמוכים ומחוברים. והפירוש "לא יבדיל" הוא "אינו מפרק" (רש"י שם) – שלא יבדיל אחד מחבירו אלא הם ישארו קרובים זל"ז.

ואילו "הפרשה" מתאימה (בעיקר) כאשר שני הדברים היו מעורבים ממש זה בתוך זה. וכמו "הפרשת תרומה" (או "מעשר"): לפני ההפרשה התרומה והחולין מעורבים זה בתוך זה, ומהווים ביחד מציאות אחת של "טבל".

[ואין להקשות ממה שכתוב "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך" (בראשית א, ד), ומפרש רש"י: "שלא יהיו משתמשים בערבוביא" –

כי ה"ערבוביא" שם אינה דומה להתערובת המדוברת כאן:

בהפרשת תרומה, הרי קודם ההפרשה היו החטים עצמם מעורבים; ואילו שם, אין הפירוש שהאור והחושך עצמם היו מעורבים, שהרי אור דוחה חושך (ראה בארוכה מפרשי רש"י שם. ולהעיר משיחת ש"פ בראשית תשמ"ח). אין זאת אלא שהיו משתמשים שניהם הן ביום והן בלילה, וענין ההבדלה הוא – כסיום דברי רש"י שם: ש"קבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה"].

(ב) בנוגע להאופן בו נמצאים הדברים לאחר פעולת החלוקה:

בלשון "הפרשה" משתמשים (בדרך כלל) כשגם הדבר אשר ממנו הפרישו – נשאר לאחר ההפרשה. כמו בהפרשת תרומה, שענינה "מרים קצת ונשאר קצת" (רדב"ז הל' בכורים פ"י ה"ח): אי אפשר לקחת את כל היכול ולעשותו תרומה, אלא בהכרח להשאיר קצת בתור חולין (מסכת חלה סוף פרק א);

ואילו ב"הבדלה" נוגע רק המיוחד שבהדבר שאותו מבדילים כש"עצמו – אבל לא נוגע אם גם הדבר שממנו הבדילו נשאר או לא.

ד. ומעתה יובן למה נקט רש"י לגבי "את ה' האמרת היום" לשון הבדלה דוקא – "הבדלתו לך מאלקי הנכר להיות לך לאלקים" – כי:

גם לפני שישאל באים ומחלקים בין הקב"ה לבין אלקי הנכר, אין שייך לומר ח"ו שהקב"ה "מעורב" עם "אלקי הנכר";

שהרי אפילו אומות העולם העובדים להכוכבים ומזלות – גם הם "קרו ליה אלקא דאלקיא" (מנחות ק"א. פרש"י מלאכי א, יא), היינו, שמודים שהקב"ה יותר נעלה מהם. ולכן לא מתאים כלל לומר שבני ישראל "הפרישו" את הקב"ה מתוך "אלקי הנכר" (כאילו היו מעורבים זב"ז).

החידוש של בני ישראל הוא בזה שהם "מבדילים" את הקב"ה מ"אלקי הנכר". פירוש: לפי טעותם של אומות העולם הרי יש פמיכות וערך בין הקב"ה לבין הכוכבים והמזלות

שהתנהגותו ברחמים וחנינה תהי' כוונתה ומטרתה על מנת שע"ז יתדמה אל הבורא (ובדרך ממילא בא מזה גם החיוב באופן ההנהגה בפועל). ויעו"י שבת קלג: "הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה כו". ונמצא שמצוה זו היא מחובת הלבבות, שכונת האדם בהנהגתו ברחמים וחנינה וכו' תהא כדי "להדמות בו יתעלה", דרך מכיון שדרכים אלו הן דרכיו של הקב"ה לכן ה"ה מתדמה לו. ועפ"ז מתורן בפשטות הטעם ש"והלכת בדרכיו" אינו ציווי כולל – דהא נתחדש כאן החיוב בכונת ההליכה בדרכים אלו, "להדמות בו יתעלה".

ואין בזה סתירה למשנתל ד"והלכת בדרכיו" א"א שפירשו ציווי על הרגש שבלב, אלא על ההליכה (ועשי') בפועל בדרכיו, דמ"מ אין בהמבואר כאן שלילת הפירוש דקאי על ההליכה בפועל (ואדרבה, כנ"ל), כ"א שההדגשה בציווי זה גופא (שהוא על העשי') היא בכונת ותוכן ההליכה בדרכיו של הקב"ה, שאינה אלא "להדמות בו יתעלה", דברים שבלב וכוונת האדם, שהליכתו בדרכים אלו היא רק משום שהן "דרכיו" של הקב"ה.

וע"פ ביאור זה בגדר החידוש דחיוב זה, יש ללמוד נפקותא לדינא, באופן העשי' בפועל המחוייב מצד מצוה זו, ובהקדם דברי הרמב"ם בספר היד, בפירוש המצוה ד"והלכת בדרכיו", דנראה כאילו עירב בזה ב' דברים בלתי קשורים, דבריש הל' דעות האריך בדרך הנהגת האדם אשר "הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות", וממשיך "ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינוניים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר

וי"ע אם תירוצן זה מעלה ארוכה גם לקושייתן, כי סו"ס אף "דברים התלויים במדות" המדוברים כאן כבר מחוייבים ונכללים במצות ואהבת לרעך כמוך, כמ"ש הרמב"ם בשרשי סהמ"צ שורש ט "שצונו בחמלה והרחמנות והצדקה והחסד והוא אמרו ואהבת לרעך כמוך".

והנראה דכוונתו במ"ש "שהמצות הן מעשיות, והלכת בדרכיו אלו דברים התלויים במדות", דהציווי והלכת בדרכיו הוא (לא על הנהגה במעשה בפועל באופן של רחמים וכו', מעשה התלוי במדות, אלא) על הרגש שב"ב גופא, וזהו החידוש שבציווי זה מה שלא ידענו ממקום אחר. איברא דעדיין צע"ג בזה מתרי אפי, חדא דמפשטות ל' הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע רו והל' דעות פ"ו ה"ג משמע שהחיוב דואהבת לרעך כמוך כבר כולל לא רק ההנהגה באופן של ריעות כלפי חבירו אלא גם פשוטו כמשמעו ד"ואהבת", רגש האהבה שבלב (המביא בדרך ממילא חמלה ורחמים כו'), ומאידך הא הלשון "והלכת בדרכיו" מורה על ענין של עשי', הנהגה בפועל, ולא (רק) רגש שבלב, וכפשטות לשון הש"ס הנ"ל "אף אתה הלבש ערומים כו' בקר חולים כו'", וגם בסיום דברי הרמב"ם בסהמ"צ כאן כ' "נכפל זה הענין . . ההדמות בפעולותיו הטובות כו'". ועיין נמי לשונו במו"נ ח"א ספנ"ד.

וי"ל בזה, שהחידוש בציווי דוהלכת בדרכיו "זולת מה שידענו" – מבואר בדברי הרמב"ם עצמו במה שדייק וכ' "צונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת", פי', דאי"ז ציווי הבא לחייב על האדם איזה מעשה או מידה שינהג ברחמים וחנינה וכיו"ב, כ"א הוא ציווי על ענין ההתדמות גופא, "להתדמות בו יתעלה כפי היכולת", ר"ל

שי' הרמב"ם בגדר חיוב והלכת בדרכיו

יביא דברי הש"ס והרמב"ם דיש חיוב בפני עצמו לנהוג בדרכי ה', ויקשה דלכא' הוא חיוב כולל מכמה מצוות ולא נתחדש בו דבר / יכריח דאין לתרץ שהחידוש הוא חיוב בדברים התלויים בלב לבד, ויסיק דהחידוש הוא הכוונה שבלב המחוייבת שצ"ל במעשים אלו

א' בסהמ"צ להרמב"ם: "מצוה ח, היא שצונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת והוא אמרו (פרשתנו כה, ט) והלכת בדרכיו. וכבר נכפל זה הציווי ואמר (עקב יא, כב) ללכת בכל דרכיו, ובא בפירוש (ספרי עה"פ) מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה הי' חנון מה הקב"ה נקרא רחום אף אתה הי' רחום מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה הי' חסיד. וכבר נכפל זה הענין בלשון אחר ואמר (ראה יג, ה) אחרי ה' תלכו ובא בפירוש (סוטה יד ע"א) שרצה לומר ההדמות בפעולותיו הטובות והמדות הנכבדות שיתואר בהם הא-ל יתעלה כו'". ולכא' צ"ע הא דנמנה כמצוה מחודשת בפ"ע, והוא אינו אלא חיוב הכולל כמה מצוות שכבר נצטיינו בכל אחת מהן בפ"ע מדין גמ"ח וכו', עיי' במאמר הש"ס שציין כאן הרמב"ם שפירשו דהכוונה לביקור חולים וניחום אבלים וקבורת המת וכו"ב,

שכל אלו הם חיובים מדין ואהבת לרעך גו' (שרשי סהמ"צ שורש ב. הל' אבל רפי"ד).

והנה בתשו' ר' אברהם בן הרמב"ם (הוצ' פריימן סי' סג. הוצ' שולזינגער כרך ההשלמה סי' ג) הק' במצוה זו שלכאורה הוא נגד כללי הרמב"ם בשרשי סהמ"צ (שורש ד) שלא מנה ציוויים הכוללים כל המצוות ו"לא צוה לעשות דבר זולת מה שידענו", והוכיח שם דהליכה בדרכי ה' היינו קיום כל המצוות [ועיי' זח"א קעה, ב דהמצוות נק' דרכי ה'. ועיי' שמו"ר פ"ל, ט. ברכות ו ע"א זו ע"א], ותי' ע"ז ד"אין אנו סומכים על מה שמורה עליו פשוטו של הכתוב [בלבד] אלא על מה שמורים עליו הכתוב והקבלה ביחד" וע"פ הקבלה הכוונה ל"דברים התלויים במדות" שהוא "דבר זולתי המצוות. . . שהמצוות הן מעשיות".

- אמנם הקב"ה הוא "אלקא דאליקא" וכחו גדול ביותר, אבל גם הכוכבים והמזלות (לפי טעותם) יש בהם כח קצת עכ"פ ("אליקא"), ונמצא שהם "קרובים" זל"ז (ח"ו); והחידוש של בני ישראל הוא שהם "מבדילים" לגמרי בין הקב"ה ובין הכוכבים והמזלות, ואומרים שאינו מערכם כלל וכלל.

לאחר שבאים בני ישראל ומחלקים בין הקב"ה ואלקי הנכר, הרי שמתברר שאין באלקי הנכר חשיבות כלל [להעיר מרש"י יתרו כ, ג (וכן בעקב יא, טו): "אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואינם עונים אותם"]; וגם מצד זה לא מתאים כאן לשון "הפרשה", שמראה שגם הדבר שממנו הפרישו יש בו צורך - אלא דוקא "הבדלה", שבה אין חשיבות כלל להדבר שממנו הבדילו אלא רק בהדבר המובדל עצמו.

ה. אמנם לגבי "וה' האמריך היום" נקט רש"י לשון "הפרשה" - "הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה" - כי:

לפני החלוקה שביניהם - היו ישראל והאומות מעורבים זה בזה, כמו תרומה המעורבת בחולין; וכמו שכתוב (ואתחנן ד, לד) "לקחת לו גוי מקרב גוי". ולכן שפיר מתאים הלשון "הפרשה": הקב"ה הפריש את ישראל מתוך "עמי הארץ", כמו אדם המפריש תרומה מתוך הטבל.

גם לאחר שהקב"ה בחר בישראל - לא נתבטל עמי הארץ מקיומם; וכמו בהפרשת תרומה, שכדי שתהיה "הפרשה" כדבעי, צריך להיות "נשאר קצת" בהחולין (כנ"ל).

ואדרבה - חיבת הקב"ה לישראל ניכרת דוקא על ידי זה שיש עוד עמים בעולם, "כי לי כל הארץ", ואף על פי כן "והייתם לי סגולה מב"ל העמים" (יתרו יט, ה ובפרש"י).

לעולם יירשו ארץ – הנשמה או גם הגוף?

ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי
מעשה ידי להתפאר
(הפסטר פרשתנו)

שנינו בסנהדרין "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר" (ריש פרק חלק).

והקשו המפרשים, הרי הראי' מהכתוב ש"כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב" היא לכאורה מהתיבות "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ", וא"כ מדוע מביא התנא גם את סיום הכתוב "נצר מטעי גו"? ואמנם הרמב"ם לא גרס סיום הכתוב במשנה זו (ראה פיה"מ הוצאת קאפח סנהדרין שם, רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה). וטעמא בעי, מדוע ברוב הגירסאות מביא התנא גם סיום הכתוב, ולאידך, מדוע הרמב"ם אינו גורס כן.

ויש לבאר בזה, דהנה "עולם הבא" במשנה זו קאי על זמן תחיית המתים, שאז יתלכשו כל הנשמות בגופים, ויחזרו לחיות בעולם הזה (ראה רע"ב סנהדרין שם, מדרש שמואל בתחילתו ועוד).

ועפ"ז יש לפרש מה שמביא התנא גם סיום הכתוב, כי מ"לעולם יירשו ארץ" בלחודי אין ראי' ש"כל ישראל יש להם חלק" בעולם התחי', שהרי "ארץ" ניתן לפרש גם על גן עדן (ראה לקו"ת ואתחנן ט, א. ועוד). אך מ"מעשה ידי להתפאר" מוכח שהכוונה לעולם התחי', שהרי "מעשה ידי" קאי על הגוף שהוא מעשה ידי הקב"ה, ומזה ראי' שגופותיהם של כל ישראל יזכו לשכרם בעולם התחי' שאז יתלכשו הנשמות בגופים.

ועפ"ז עולה כמין חומר מה שהרמב"ם לא גרס במשנה סיום הכתוב, שהרי להרמב"ם פירוש "עולם הבא" אינו עולם התחי', אלא גן עדן, שהוא עולם הנשמות בלי גופים (ראה פיה"מ סנהדרין שם, וראה הל' תשובה פ"ח), ועל כן סיום הכתוב ששם מדובר על הגוף לא שייך כאן, וק"ל.

כל ישראל צדיקים הם

ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי
מעשה ידי להתפאר
(הפסטר פרשתנו)

שנינו בסנהדרין "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר" (ריש פרק חלק). ופירשו המפרשים, ש"עולם הבא" במשנה זו קאי על זמן תחיית המתים (ראה רע"ב סנהדרין שם, מדרש שמואל בתחילתו ועוד), ואומרת המשנה ש"כל ישראל" בלי הבדל כלל, יחזרו לחיים, ויהי' "להם חלק" בענין זה.

ולכאורה צריך ביאור, מדוע כדי לזכות לגן עדן ישנם כמה תנאים, וחילוקים בין איש לרעהו, אך גבי תחיית המתים מצינו ש"כל ישראל" יזכו לזה?

ויש לומר הביאור בזה:

מבואר בספרי חסידות שהשכר דג"ע הוא על עסק התורה, והשכר דתחיית המתים הוא על קיום המצוות (ראה תורה אור יתרו עג, ב. סהמ"צ להצ"צ טו, ב. ועוד). וזהו מה שישנם חילוקים באלו הזוכים לגן עדן, כי בהשגת התורה אין כולם שווים. משא"כ בקיום המצוות, הרי אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון (הגיגה בסופה), ולכן "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", שהוא השכר על קיום המצוות.

ועפ"ז יש לבאר גם המשך המשנה "שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ כו", דיש לומר, שכוונת המשנה ב"שנאמר כו" היא לא רק להוכיח זה שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אלא גם לבאר הטעם על זה.

דהנה, כל המצוות נקראות בשם "צדקה" (ראה תניא פל"י), וא"כ מקיימי המצוות נקראים בשם "צדיקים" (ראה לקוטי תורה שיר השירים טז, ג. ועוד). וזהו מה שאומרת המשנה, דמכיון ש"ועמך כולם צדיקים", שכל ישראל - אפילו הפושעים שבהם - מקיימים מצוות, לכן "לעולם יירשו ארץ", ש"יש להם חלק לעולם הבא".

"הרג" התאוות "וכליון" הנפש להצרות ה'

והשיבך ה' מצרים באניות ג' והתמכרתם שם לאויביך
לעבדים ולשפחות ואין קונה
ואין קנה - כי יטור עליך הרג וכליון
(כת, סת, רש"י)

יש לבאר תוכן הפנימי בענין זה שלא רק שאין זה קללה, אלא מעלה היא:

הכוונה שבתוכחה היא שעל ידי זה יבואו ישראל למעלת התשובה (כמו שנתבאר בפנינה הקודמת). ובתיבות אלו שבכתוב ובפירוש רש"י מבואר ה"ברכה" והדרגא נעלית המושגת על ידי עבודת התשובה:

מבואר בספרים אשר הצימאון והתשוקה אל השי"ת היא חזקה ביותר אצל הבעל תשובה, יתר על אשר הצדיק תאב ומשתוקק לקרבת ה' (ראה תניא פ"ז - והציטוטים דלקמן הם משם, ובכ"מ).

כי, הבעל תשובה, להיותו במעמד ומצב שפל ביותר, ונפשו נמצאת "בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא ורחוקה מאור פני ה'", על כן כשמתעורר לשוב אל ה', הנה "צמאה נפשו לה" כארץ עיפה וציה", שמשותקק אל השי"ת בצימאון אדיר כאדם הנמצא במדבר שהשתוקקתו למים היא עזה פי כמה וכמה מצימאנו של אדם הנמצא במקום יישוב. מה שאין כן הצדיק מכיוון שתמיד היה בקרבת ה', הרי אין צימאנו עז כל כך, ואין בו את מעלת ההשתוקקות העזה המתעוררת מצד הריחוק דווקא.

וזהו ענין ה"כליון", המבואר בפירוש רש"י, שהוא מלשון הכתוב "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'", שהיא "תשוקת הנפש לידבק וליכלל באורו יתברך" - הצימאון של הבעל תשובה לידבק בו ית', ו"צמאה נפשו ביתר עז מצימאון נפשות הצדיקים".

וזהו גם ענין "הרג", שתשוקה וצימאון זה, שמואס בתאוות העולם ורוצה רק בקרבת ה', אינה מתאימה לנשמה המלוכשת בגוף גשמי המתאוה לתאוות העולם ופיתוייו, ודרגה זו שייכת בדרך כלל לנשמה לאחר פירודה מן הגוף, ואילו בעל תשובה בעבודתו משיג מעלה זו גם בהיותו נשמה בגוף, מצד גודל הצימאון הנובע מגודל ריחוקו מאור ה' שהיה מצוי בו מקודם, והרי הוא כביכול במדרגת הנשמה לאחר צאתה מן הגוף - "הרוג" - גם בהיותו נשמה בגוף.

סודה של תוכחה

והשיבך ה' מצרים באניות ג' והתמכרתם שם לאויביך
לעבדים ולשפחות ואין קונה
(כת, סת)

יש לפרש כתוב זה למעליותא:

הכוונה שבתוכחה היא שע"י זה יבואו ישראל למעלת התשובה, כמ"ש "והי' כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה גו' והשבות אל לבבך גו' ושבט עד ה' אלוקיך גו'" (נצבים ל, א-ב).

והנה, מעלת התשובה היא ש"גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות" (יומא פו, ב). שעל ידי התשובה ניתוסף סוג מיוחד בזכיות שאפילו צדיק גמור אינו מגיע לזה על ידי עבודתו. שהרי על ידי התשובה, נהפכים לזכיות גם ניצוצות הקדושה שנפלו על ידי הזדונות לג' קליפות הטמאות. מה שאין כן על ידי עבודת הצדיק אפשר לברר רק הניצוצות שבדברים המותרים, ששרשם מקליפת נוגה (ראה דרך מצותיך קצא, א).

ומכיון שניצוצות הקדושה שנמצאים בג' קליפות הטמאות נפלו למטה מטה ביותר, הרי מזה מובן ששרשם בקדושה הוא במקום נעלה יותר משרש הניצוצות שנפלו לקליפת נוגה, וכהכלל הידוע "כל הגבוה יותר נופל למטה יותר" (ראה בארוכה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך). ולכן, כאשר מבררים ומהפכים גם ניצוצות אלו (שבג' קליפות הטמאות) נמשך אור נעלה יותר מביור הניצוצות שבקליפת נוגה.

וזהו הפירוש הפנימי ב"והשיבך ה' מצרים גו", שהכוונה בכל דברי התוכחה היא לבוא למעלת התשובה "והשיבך". ועל ידי התשובה "והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות", שאפילו מבחינת "שם" היא מקום הקליפות (לקוטי תורה ראה לב, רע"ג) שהם "אויביך", מבררים ניצוצות הקדושה. ועל ידי בירור ניצוצות הקדושה שבקליפות אלו - "ואין קונה" - שנמשך ומתגלה אור נעלה ביותר, בחינת "אין" (ראה לקוטי תורה האינו עא, ד), שבחינה זו גבוהה היא גם מבחינת "קונה" - עולם האצילות (תורה אור עו, ב).

על האדם לידע, שאם הוא רוצה למלאות שליחותו כראוי, צריך הוא להרגיש במיצר ונחיתות הגוף. וככל שירגיש יותר את נחיתות הגוף החומרי, כך תגדל הצלחתו בשליחותו לזכך את הגשמיות.

דווקא כאשר "אנוס על פי הדיבור" יכול להצליח בשליחותו

ומעתה יובן מה שהי' יעקב "אנוס על פי הדיבור" בירידתו מצרימה, אף שהי' זה רצון השי"ת והכוונה העליונה:

בהכרח לומר, שיעקב ירד יעקב למצרים בשמחה ובחיות, שהרי זהו רצון השי"ת, שיעקב הי' בטל אליו בתכלית.

אך, יחד עם זאת, ידע היטב שהירידה למצרים היא ירידה עצומה, והוא מקום נחות וחשוך ביותר. וממילא זהו מקום שיעקב מרגיש בו בגלות ובמיצר, ואינו חפץ להיות בו כלל.

ונמצא, שהיו שני רצונות אלו משמשים בו יחד: מחד הי' "אנוס" ויורד בעל כורחו, שהרי לערוות הארץ הוא יורד ואינו מקום מתאים ליהודי; ומאידך עשה זאת בשמחה ובחיות, מפני שזהו רצון השי"ת.

וכאמור למעלה, הנה דווקא כאשר מרגישים את מיצר ונחיתות העולם החומרי, אזי מצליחים לבררו ולזככו. וכמו כן גבי יעקב, שהרגיש בגודל נחיתות מצרים, והי' "אנוס" בירידתו לשם, ודווקא משום כך הצליח בשליחותו באופן נעלה.

שליחותו של יעקב הייתה לברר ענייני ו"ניצוצות" קדושה שהיו בגלות במצרים ערוות הארץ (ראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ג עמ' 823 ואילך), וזו הייתה עבודתם של יעקב וכל בית ישראל משך כל גלות מצרים עד יציאתם משם. ובעבודה זו נחלו הצלחה רבה, וכפי שדרשו חז"ל על הפסוק (כא יב, לו) "וינצלו את מצרים" – "עשאוה כמצודה שאין בה דגן". עשאוה כמצולה שאין בה דגים" (ברכות ט, ב), והיינו, שהוציאו משם כל ניצוצות הקדושה שנפלו שם. "ניצוצות" קדושה אלו היו עבור בני ישראל "רכוש גדול" (לך טו, יד), שכן הם הוסיפו אור וחיות בעבודתם את קונם.

והצלחה נפלאה זו הייתה משום שירידת יעקב למצרים הייתה כדבעי, היפך רצונו, ובאופן של "אנוס", משום שידע שמדובר במקום נחות. ודווקא משום כך, הי' ביכולתו להצליח בשליחותו במקום סכנה זה.

ומזה ילמד גם האדם הוראה בעבודתו, ובפרט בעבודה עם הזולת, שאם ההשגחה העליונה זימנתו אל מקום שהוא "מקום סכנה" ברוחניות, נגד רצונו, הרי מוכרח שהדבר הוא "על פי הדיבור", ואם כן בוודאי יש לו שליחות לשם להפיץ את אור התורה והיהדות.

אבל התנאי בזה הוא שאכן הוא "אנוס", שמרגיש תמיד אשר שהייתו באותו מקום אינה על פי רצונו, והוא רוצה לברוח משם. וכאשר האדם מרגיש שעל כורחו שלחו המקום לשם, ואנוס הוא על פי הדיבור למלאות שליחותו שם, אזי יכול למלאות שליחותו מבלי להיגרר אחר גשמיות העולם. ויחד עם זאת, צריך לעשות שליחותו בשמחה, משום שמבטל רצונו לרצון הבורא ית', עד אשר יצא משם "ברכוש גדול".

להיות "אנוס על פי הדיבור"

איך יתכן שרצון יעקב הי' ההיפך מרצון ה' / כיצד מתיישבים יחד "על כרחך אתה חי" ו"על כרחך אתה מת"? / מתי צריך היהודי לחוש "אנוס על פי הדיבור"? / ומהי הדרך להצליח בשליחות בעולם? – ביאור בשליחות הנשמה למטה, וביחס הנדרש מהאדם לשליחותו בעולם השפל

בנוסח "מקרא ביכורים", מספרים על ירידת יעקב למצרים, כפי שנאמר שם "וירד מצרימה" (פרשתנו כו, ה). אודות ירידה זו, אמרו חז"ל (בנוסח הגדה של פסח) שהייתה נגד רצונו של יעקב, והי' "אנוס על פי הדיבור".

ולכאורה הדבר תמוה ביותר:

מכיוון שירידת יעקב למצרים הייתה "על פי הדיבור", כפי רצונו וציוויו של השי"ת; איך יתכן שרצון יעקב הי' להיפך מרצון הקב"ה?

יתר על כן: לפני ירידת יעקב למצרים נגלה אליו הקב"ה, והבטיח לו "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעֲלֶךְ גַם עִלָּה" (בראשית מו, ד), והיינו, שעל ידי הירידה למצרים יתעלה יעקב למדרגות נעלות (ראה תורה אור ריש פרשת שמות). ואם כן, מאחר שהקב"ה חפץ בירידה, ויורד עמו מצרימה, וגם מבטיח לו שהירידה תביאו לידי עלי' גדולה – הי' לו ליעקב לקיים רצון השי"ת ולירד למצרים בשמחה גדולה ובחיות. ואיך יתכן שהי' הדבר נגד רצונו, בבחינת "אנוס על פי הדיבור"?

ותגדל התמיהה לאור המבואר בסה"ק (תניא פכ"ג. ועוד) שהאבות הקדושים התבטלו לגמרי לרצון השי"ת, ולא היו להם רצונות עצמיים כלל. וכפי שאמרו חז"ל ש"האבות הן הן המרכבה" (כ"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. זח"ג רנז, ב), והיינו, כשם שלמרכבה אין רצון ותאוה משל עצמה, אלא היא כולה נתונה לרצון האיש המנהיג אותה, כך גם אצל האבות הנה "כל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מענייני עולם הזה, ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם" (תניא שם).

ואם כן, מאחר שהירידה מצרימה היא רצון השי"ת, הרי גם יעקב, שהי' "מרכבה" לרצון השי"ת, הי' צריך לרצות את הירידה, וכיצד יתכן שהי' לו קיום רצון השי"ת להכרח ולאנוס?

התלבשות הנשמה בגלות הגוף השפל היא בעל כורחה

אודות ירידת הנשמה בגוף והתלבשותה בו במשך ימי חיי האדם, אמרו חז"ל (סוף פ"ד דאבות, שקוראים בש"פ תבוא, ע"פ המנהג ללמוד פרקי אבות בכל שבתות הקיץ) "על כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת".

ויש לתמוה, שלכאורה יש כאן סתירה מרישא לסיפא:

ממה שאומרים "על כרחך אתה חי" משמע, שאין הנשמה רוצה להתלבש בגוף, והיא צריכה להחיותו בעל כורחה; ואילו מהמשך המשנה "ועל כרחך אתה מת" משמע, שהנשמה רוצה את ההתלבשות בגוף, והמיתה באה בעל כורחה. ולכאורה, איך יתכן שידורו בחדא מחתא רצון הנשמה לברוח מן הגוף, והרצון להישאר מלובשת בו? (וראה במקור הדברים השקו"ט בתי' הרע"ב על קושיא זו).

והנה, מה ש"על כרחך אתה חי", שהנשמה אינה רוצה להחיות את הגוף, הוא מובן בפשטות: הנשמה קשורה ודבוקה תמיד במקורה בחיי החיים ב"ה, וכאשר היא מלובשת בגוף גשמי ונחות, הרי הדבר הוא גלות וייסורים בעבורה. וממילא, רוצה הנשמה תמיד להשתחרר ממאסר הגוף, ולשוב אל מקורה למעלה. אלא שמכל מקום "בעל כרחך אתה חי", והיא מוכרחת להתלבש בגוף ולהחיותו. אבל כאמור, מהמשך המשנה "ועל כרחך אתה מת", משמע להיפך, שרצון הנשמה הוא להישאר מלובשת בגלות הגוף, ויציאתה מן הגוף היא בעל כורחה.

ומבואר בספר תניא קדישא (פ"ג), אשר שני רצונות אלו אמת הם, ושניהם מרכיבים את עבודת היהודי במשך ימי חייו והתלבשות נשמתו בגוף:

מצד אחד, צריך היהודי להתבונן ולהעמיק דעתו בדברים המעוררים את האהבה להשי"ת, עד אשר "תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפארת גדולתו, ולאסתכלא ביקרא דמלכא, כרשפי אש שלהבת עזה העולה למעלה". ועד כדי כך רוצה הוא להתדבק בהשי"ת, שהנשמה חפיצה "ליפרד מהפתילה והעצים [היינו הגוף] שנאחזת בהן . . עד כלות הנפש ממש, להשתפך אל חיק אבי' חיי החיים ב"ה, ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי, לדבקה בו ית'".

וזהו מה שאמרה המשנה ש"על כרחך אתה חי", כי היהודי מעורר בליבו אהבה עצומה להשי"ת, עד שרוצה הנשמה להיפרד מן הגוף ולהתכלל במקורה בהשי"ת. וממילא התלבשותה בגוף היא רק "על כרחך", בגזירת הבורא.

אבל יחד עם זאת, הרי "על כרחך אתה מת": למרות שטבע הנשמה הוא לרצות להיפרד מן הגוף ולהתדבק במקורה, מכל מקום הרי רצון ה' הוא שהנשמה תתלבש בגוף דווקא, וכפי שיתבאר. ומכיוון שיהודי הוא בטל לרצון השי"ת, הרי גם הנשמה רוצה את רצון השי"ת, וממילא רוצה גם הנשמה להתלבש בגוף. וכאשר בא היום שבו צריכה לצאת מן הגוף, הרי זה "על כרחך" ובניגוד לרצונה.

הנשמה רוצה להישאר בגלותה כדי למלאות שליחותה

ביאור העניין:

תכלית וכוונת בריאת העולמות כולם, הוא מה ש"נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז. תניא פל"ו). רצון השי"ת הוא שיהי' עולם גשמי ונחות, ושם דייקא יעבדו בני ישראל את עבודתם, והם יזככו ויקדשו את ענייני העולם הגשמיים עד אשר יהי' העולם כולו ראוי לדירה ומשכן לו ית'.

רצון השי"ת אינו בדירה בעולמות העליונים הרוחניים, כי אם דווקא בעולם הזה הגשמי הגס והנחות. וממילא אין הנשמה ממלאת שליחותה בעולמות העליונים, אלא דווקא "בתחתונים", בעולם הזה השפל שאין תחתון למטה הימנו. ולשם כך ירדה הנשמה למטה בגלות הגוף, בכדי שתמלא שליחות וכוונה עליונה זו בזיכוך העניינים הגשמיים וקידושם.

וכאשר ישים האדם אל ליבו את תכלית ירידת נשמתו למטה, ותעודת שליחותו ועבודתו עלי אדמות; הנה אף שרצונו העצמי הוא להיפרד מן הגוף ולהתכלל במקורו ושורשו, מכל מקום יבטל את רצונותיו הפרטיים, ויתמסר כל כולו אל הכוונה העליונה שהיא בהתלבשות הנשמה בגוף דווקא.

וכאשר יתבטל באמת אל השי"ת, הרי לא זו בלבד שייכנע ויתבטל אל רצון השי"ת, אלא יתר על כן: רצון השי"ת ייעשה רצונו העצמי, והוא עצמו ירצה להישאר נשמה בגוף בגלות ובמיצר, ולעבוד את עבודת זיכוך העולם. ואף שמדובר בסבל גדול לנשמה, מכל מקום ירצה להישאר בחשכת הגוף, בכדי למלאות שם את רצון השי"ת.

ועד כדי כך יתבטל לרצון השי"ת, עד שכאשר יגיע הזמן בו צריכה נשמתו להיפרד מן הגוף, לא תרצה הנשמה לצאת משם. ואף שהיות מציאותה בגוף כרוך בייסורים עצומים, מכל מקום יהי' רצונה וחפצה להמשיך את שליחותה לעשות לו ית' דירה בתחתונים. וממילא מובן כיצד "על כרחך אתה מת", כי גאולת הנשמה מן הגוף, מן המיצר אל המרחב, היא בעל כורחה!

מוכרח שירגיש תמיד "על כרחך אתה חי"

והנה, שני רצונות אלו, לצאת מן הגוף ולהישאר בגוף, למרות היותם רצונות הפכיים, מכל מקום צריכים שניהם תמיד להיות מורגשים בליבו של היהודי, ואי אפשר לזה בלא זה.

מחד, הרי תכלית הכוונה בירידת הנשמה ועבודתה למטה, היא בכדי שתקדש ותזכך את העולם, ואם כן, ככל שתגדל אהבתה וכיסופי' להשי"ת, הנה תמיד צריך לידע ש"על כרחך אתה חי", והכוונה היא דווקא בעבודה בגוף הגשמי.

ומאידך, אם יגיע האדם למצב שרצון השי"ת וכוונתו בהתלבשות הנשמה בגוף נעשה רצונו העצמי, והוא כבר אינו חפץ יותר לצאת מן הגוף, הרי אז לא יוכל למלאות שליחותו כראוי. אימתי יכול האדם לברר ולזכך בשלמות את העולם הגשמי, דווקא כאשר חש ומרגיש תדיר את הגלות והמיצר שבו נמצאת נשמתו. הוא חש בפחיתות הגוף, וחפץ להשתחרר ממנו, ואזי יעשה כל שביכולתו לזכך ולקדש את הגוף והגשמיות.

יתר על כן: אם האדם הגיע למצב שכבר ניחא לי' במה שנשמתו מלובשת בגוף הנחות והחומרי, הרי הוא בסכנה גדולה. הוא יתרגל לענייני העולם ויתחיל ליהנות ולהתענג בהם, עד שלהט התאוות יורידו לגמרי מדרגתו הרוחנית.